OKO SESTARSKE NOŠNJE

SENZACIJA DANA OKO JEDNE FOTOGRAFIJE

Tamo u prosincu minule, 1964. godine i u siječnju ove, 1965, prošla je, skoro kroz svu svjetsku štampu, koja voli senzacije, u tekstu i slici, nekatoličku i katolčku — pa i kod nas — fotografija dviju mladih časnih sestara — uršulinki iz sjeverno-američkog grada Oklahoma City, Okla., u njihovoj novoj redovničkoj nošnji. Nema više na njima habita. Nema ni vela. Obučene su na posve civilni način: u crni kostim s bijelom, visoko pod vratom zakopčanom bluzom, bez izreska i s dugim rukavima; suknja je do koljena; na nogama su im polucipele, plitke i s visokim petama i prozirni najlonski čarapi (»sheerstockings«); kosa je otkrivena, savijena u uvojke i povezana vrpcom; samo na reveru od kostima imaju uvezen uršulinski znak.

Izazvala je, ta fotografija, svuda po svijetu pravu uzbunu i šarolike komentare na sve strane. Liberalna je štampa uzela stvar pomalo komično, a pomalo kao pikanteriju, i s više ili manje zloradosti i ironije konstatovala, da se je konačno slomio otpor Crkve savremenoj modi i da je katolička Crkva bila prinuđena na revizije i reteriranja pred kulturom i duhom vremena; vjerničke su mase uglavnom reagirale negativno, a pogdjegdje i s revoltom i protestima; »progresistički« su krugovi među katoličkom inteligencijom i klerom ustali na obranu novoga ususa i pozdravili ga kao dobro došao i karakterističan prvi korak u »aggiornamentu« i reformi, koja je Crkvi naših dana, i na području vanjske discipline, neophodno potrebna.

Razumije se — znamo, u kakvu vremenu živimo — stvar je bila preuveličana, i napuhana. Faktično se radilo tek o projektu i eksperimentu: nošnja je te vrsti zasada bila samo planirana, i to u jednoj jedinoj američkoj uršulinskoj provinciji; — bilo je to zamišljeno kao »pilot projekt«, za koji je istom trebalo utvrdti, kako će biti primljen i kako će se pokazati u praksi; samo su dvije sestre - učiteljice bile određene, da se, do daljnjega, tako odijevaju.

Ja sam, kad sam prvi put o tom čitao i gledao u novinama sliku, gdje je s jedne strane bila fotografija jedne od tih sestara u staroj nošnji, u habitu, a s druge njezina fotografija u novoj, civilnoj, odmah o tom stvorio svoj sud: uglavnom negativan. Otišlo se predaleko; više se izgubilo nego dobilo;

problem je rješavan jednostrano i bez dovoljno osjećaja i za religioznu psihologiju i za specifičnost redovničkog poziva, kako ga je uvijek zamišljala kršćanska misao i tradicija. I estetski je promašen. Ona figura u habitu nosila je u sebi nešto natprosječno, da ne kažem kraljevsko; za onu drugu svatko bi, tko bi je vidio bez teksta, rekao, da je to fotografija neke stjuardese, kondukterke, »domaćice«, iz aviona. Baš tim izrazom i poslužio sam se, kad sam fotografiju komentirao u jednom intimnom svećeničkom društvu.

Kasnije sam, kroz američki vodeći katolički tjednik »The Register«, pratio razvoj kampanje, koja se je, i u Americi, odmah oko toga rasplamsala. Reakcija je bila tipična: u istom je smislu, držim, reagirala i katolička javnost drugdje po svijetu. Nastala je bura. Otvorila se burna debata, započela vehementna polemika. I u javnosti. I među sestrama i redovnicama.

DVA STANOVIŠTA

Nekoji su i nekoje odobravali. Bit će sestre ovako bliže lajičkome svijetu, među kojim djeluju. Nova je nošnja čišća i praktičnija za rad i vožnju autom. Sestre će u njoj moći lakše i nečujnije vršiti apostolat u društvu i domovima. Zašto ne bi i sestre smjele nositi odjeću, koju nose druge pristojne kršćanske žene? To je nošnja našega vremena, baš kao što su i stare redovničke nošnje bile nošnja onoga vremena, u kojima su nastale: bile komponirane u stilu, koji je onda bio u općoj porabi. No, velika je većina, energično, otklonila nacrt. I po samostanima. A u lajičkim krugovima, u vjerničkim masama, čini se, još više. Izrijekom konstatira »The Register«« (od 10. I 1965., br. 2): »Reakcija je sestara na novu odjeću, uvedena od oklahomskih uršulinki, bila«, — na temelju anketa u katoličkim listovima — više negativna nego pozitivna.« »Najčešća je reakcija bila, da su promjene neizbježne, ali da tako preveliko udaljavanje od tradicionalnih oblika nije ni potrebno ni praktično.« Neke su sestre isticale i tehničke poteškoće. »Prvi kriterij u mijenjanju treba da bude«, ističe jedna sestra, »hoće li ono biti od koristi našemu djelovanju. A ja ne mislim, da će mu puno doprinijeti uređivanje uvojaka svake večeri.« »U bubby-frizuru ili, još gore, u ondulaciju« (»or worse, rollers«), dodala je druga. »I bez toga imamo i previše posla (»our alredy hectic schedules«).

»Misijske sestre nemaju toliko vremena, da bi ga mogle trošiti u brigu oko svojih čarapa«. Premalo se je, kažu neke, vodilo računa o starijim sestrama. U novoj oklahomskoj nošnji izgledaju sestre kao pitomice iz kakva konvikta i kao reduše avionske linijske plovidbe (»The Register« od 17. XII 1964, br. 52). Druge više naglašuju idejne momente. »Velo i duga odjeća obilježuju sestru i nameću ljudima štovanje prema njoj kao prema duhovnoj osobi, a ne individuu«. Jedna sestra piše: »Ne mislim, da je dobro, da se u nošnji posve posvjetovnjačimo, barem dotle, dok Crkva nije progonjena.« Javljali su se i čitavi sestarski konventi. Bilo je među njima i takvih, koji su bili već uveli neke promjene, ali ih kasnije napustili i vratili se k staroj, tradicionalnoj nošnji. »Ako smo se posvetile religiji, moramo se razlikovati (i nošnjom) od drugih žena: naš nam habit pruža zaštitu, koje ne bismo imale u svjetovnoj nošnji.« I većina je uršulinki otklonila projekt. »Vrlo malo uršulinki«, izjavila je jedna, »pokazuju, što ja znam, simpatiju za ovu vrst posavremenjenja (»This type of aggiornamento«). Čini mi se da ogromna većina redovnica više voli habit, koji pokazuje njihovo posvećenje Bogu. Ako redovnica, već po svome pozivu, treba da bude znak aktivne Božje prisutnosti u svijetu, naš svijet valja da bude u stanju da taj znak jasno vidi (pročita). Budimo (Bogu) zahvalni, da živimo u jednome svijetu, koji nam pušta slobodu religije!« Pozivaju se i na iskustvo. Citiraju, što im pišu uršulinke iz jedne zemlje gdje sestre moraju raditi u tvornicama. »Moramo reći, da nas je naše redovničko odijelo spasilo od mnogočega. U tvornicama pokazuju radnici jedan prema drugome mnogo više obzira i finoće, kad se nađu u prisustvu redovnica. Osim toga, i ako su nam proricali, da će naša nošnja izazvati nesreće na poslu, praksa je pokazala protivno: mnoge su se nesreće dogodile baš na mjestima, gdje su radnici praktično radili bez odijela.« (»The Register« od 10. II 1965, br. 2). Naglašuju, da je »kompletna sekularizacija nošnje svjetovnjacima odiozna« (»jarring«), da ne će sestara približiti onima, kojima one služe, i da ne će povećati broj zvanja. »Mnogi svjetovnjaci, a među njima i izvjestan broj inovjeraca, rekli su mi, da kompletna sekularizacija redovničke odjeće ne odgovara njihovu shvaćanju redovnica« (»would not be in harmony with her - laity, - notion of a Religious«; — »Thhe Register« od 27. XII 1964, br. 52).

I inovjerci su zauzimali stanovište prema problemu. Jedan auktor, koji u principu brani promjene, citira svoga znanca, pastora, i njegovu ženu: oboje su mu rekli, kako se nadaju, da promjene u sestarskoj nošnji, što su ih vidjeli u novinama, »ne će nikada biti provedene u širem opsegu.« »Sestre će«, rezonirali su, »puno izgubiti, ako napuste nošnju, u kojoj su općenito toliko cijenjene« (»by which they are generally recognized«; — »The Register« od 24. I 1965, br. 4).

A kako su reagirale vjerničke mase, to se najlakše dade zaključiti iz izjave same uršulinske provincijalke u kući matici (Paola, Kans.), koja je eksperiment sa novom nošnjom i inicirala. Ona je izjavila, da će se »prijeporni eksperimenat po svoj prilici završiti do mjeseca lipnja«, i motivirala je to žestinom kritike na račun nove nošnje. I ona i druge sestre morale su se neprestano braniti od oštrih prigovora i kritike (»The Register« od 31. I 1965, br.5). I, eto, na koncu su kapitulirale.

Tim će se, čini se, završiti i uzbuna u štampi i po svijetu oko ovoga slučaja. Senzacije su ove vrsti uvijek kratka vijeka. »Parturiunt montes!«

O ČEMU SE ZAPRAVO RADI? NAČELNO O PROBLEMU ZA POSEBNU REDOVNIČKU ODJEĆU

Samo problem je nabačen, i on traži rješenje. Ne senzacionalistačko, nego ozbiljno. A uzbuna je s njim, dakako, bila neozbiljna. Baš kao što su neozbiljne i naivne nade, da se stvarna reforma crkvenoga života može provesti ičim drugim, osim duhovnim, milosnim, preobražajem srdaca. Sve je vanjsko tu posve sekundarno i periferno. Žalosno nerealan bio bi svatko, tko bi vjerovao, da može postati novim kršćanskim čovjekom i da se može kvalifikovati za uspješan kršćanski apostolat jeftinim preskakanjem iz reverende i habita u civil, ili izlaženjem na koncertni podij s gitarom u ruci, u stilu: »soeur Sourire« (»sestre Smiješka«), koju smo također imali čast gledati po novinama kao dokumenat »aggiornamenta«. Drugi je to i neprispodobivo teži problem. »Magnae molis erat —!«

A sada, šta treba o problemu reći, ako ćemo o njemu govoriti ozbiljno? Pokušat ću, da na to odgovorim u ovom članku.

Čuvati se treba ekstremnih formulacija u bilo kojem pravcu. Stoji, sigurno, da samo odijelo (habit) ne čini nekoga redovnikom. »Habitus non facit monachum«! Jedino i tu treba

dodati, da je pravi smisao ovoga aksioma u onom »samo«. Nije njim potcijenjeno redovničko odijelo. Monaha u redovitoj crkvenoj praksi nije nikada bilo bez monaškog odijela. Hoće se da kaže, da ipak habit nije glavno. On je samo ljuska, pod kojom treba da se nađe i monaška duša. Nutarnja težnja za savršenošću, pravi redovnički duh, nasljedovanje Krista po svetosti života, to je glavno i bitno. Ostane li redovnik, slučajno, bez svoga odijela, a sačuva li redovničku dušu, nije ništa pred Bogom izgubio. Nadođu li takve prilike, da odijelo smeta ili škodi stvarnoj afirmaciji redovništva, ili se okrene u zapreku višim dobrima i višim ciljevima, može katoličko redovništvo postojati i bez njega. Postojalo je, sigurno, u vremenima progonstva, kad su se svećenici i redovnici morali kriti. Postoji i danas, kod tzv. »sekularnih instituta«, jer njihov način apostolskog rada — individualan i usmjeren prvotno na tihu i izvana neprimjetnu penetraciju društva kršćanskim duhom — zahtijeva što veću vanjsku asimilaciju okolini.

Prema tome, u principu su moguće i redovnice u svjetovnom odijelu. Crkva ne samo tolerira, nego i službeno odobrava, hvali, pomiče, i te vrste redovničkih družbi. One baš u današnje vrijeme, velikoga modernoga otpada od kršćanstva, imaju svoj »raison«, i u njih se polažu velike nade. Može dalji razvoj prilika u modernom svijetu, danas sutra, dovesti i do toga, da to bude predominantna, pa valjda i jedina, forma redovničkog života.

Sve je to izvan diskusije. O tome se ne radi. Radi se samo o tome, — u tome je »status quaestionis« i u ovome članku, — je li situacija u Crkvi i u svijetu takva, da zahtijeva napuštanje tradicionalnog i još uvijek u Crkvi daleko predominantnog tipa: kolektivnog redovničkog života, u zatvorenim, samostanskim, zajednicama. A ako to još nije, je li za te — ovdje u prvom redu ženske — zatvorene samostanske zajednice još uvijek bolje, da i u konkretnim prilikama, kojima koeksistiraju, zadrže posebno i tradicionalno odijelo, ili je bolje da ga zamijene novim tipom, koji se stvarno, ne bi razlikovao od lajičkog. Drugim riječima, je li, danas, više u interesu discipline, ugleda i djelovanja ženskih redova, da napuste specifične oznake toga odijela: veo na glavi, široku i dugačku odjeću, izrazitu jednostavnost odijevnih materijala, odricanje od modnih formi? A, ako jest, čim se to motivira? Je li, konkretno, tradicionalna nošnja katoličkih redovnica nešto, što je danas već postalo smiješno, neukusno, izazovno; nešto, što je već

potpuno izgubilo »raison«; nešto, što odbija svijet, i vjernički i nevjernički, od redovničkoga života, pa, konsekventno, redovnicama sprječava ili barem otežava misiju, koju žensko redovništvo ima u Crkvi, već po instituciji Kristovoj: po njegovoj preporuci triju evanđeoskih savjeta?

Mnogi od današnjih »progresivnih« katolika, pa i svećeničkih lica, odgovaraju na dilemu pozitivno. Smatraju, da tradicionalna redovnička nošnja nema više objektivna »raisona« i da ništa stvarno ne doprinosi afirmaciji redovničkog života i njegovih ideala: da je puka, anahronična, formalnost bez sadržaja, »relikt« prošlosti. Kažu, da je smiješna i da današnje ljude odbija i izaziva: da smanjuje ugled ženskog redovništva i njegove prespektive. Drže je objektivnom smetnjom apostolata, koji, po njihovu mišljenju, moraju danas vršiti i redovnice iz zatvorenih, samostanskih, redovničkih zajednica. Otežava im, redovnicama, »socijalne kontakte«. Djeluje, stoga, sve u svemu, negativno na crkveni život u cjelini. Treba je, uglavnom, napustiti, odnosno lajicizirati i sekularizirati. Ja, međutim, nikako nijesam toga mišljenja. Ni u jednoj od tih tačaka. Ja sam, u načelu, za posebnu, tradicionalnu, redovničku nošnju u svim samostanskim, zatvorenim, redovima i družbama.

RELIGIOZNO - PSIHOLOŠKO - SIMBOLIČKI MOMENAT

Kako god bilo sa tvrdnjom, da su tradicionalne, historijske, redovničke nošnje bile originalno samo uzualne nošnje ženskoga svijeta u vrijeme, kad su nastajale, — ja, uostalom, mislim, da je to neopravdana i historijski netačna generalizacija; »velo djevičanstva« nosile su još starokršćanske djevice, pa i poganske vestalke; za družbe od 17. vijeka pa dalje ona svakako ne može vrijediti, — jedno je izvan diskusije: svi su osnivači i osnivačice redova i družbi insistirali na tome, da specifična redovnička odjeća, koju su svojim redovnicama davali, bude u svemu i do kraja ozbiljna, čedna i dostojanstvena. I svaka je redovnička odjeća takvom i ostajala, i kad se je ženska civilna nošnja dalje mijenjala; i kad je, tokom vremena, pravila koncesije raskoši i erotici, kao u doba renesanse i rokoko-a. Poprimala je brzo karakter simbolike i sakralnosti: postajala je distinktivnom notom posvećenja Bogu, pokore, djevičanstva. Pokazivala je i izvana ljubav k sv. djevičanstvu i sv. siromaštvu, koje su redovnice, kod zavje-

tovanja, bile Bogu obećale; bila je ispovijest posvemašnjeg opredjeljenja za viša, nadzemaljska i vječna, dobra. Tako je i Crkva na nju gledala; tako su na nju gledale i vjerničke mase. Sve je mondeno i ovosvjetsko ostajalo od nje daleko. Naglašavala je duhovno i nadnaravno. Sakrivala je na redovnici ženu, a potcrtavala vjernicu, djevicu, pokornicu. Nije stoga, po mom mišljenju, ozbiljno izlaziti sa tvrdnjom, da sve, što je pristojno za svjetske (kršćanske) žene, odgovara i zahtjevima redovničke nošnje. Nije u nošnji sve, što je još »pristojno« — što nije »nemoralno« — odmah i ozbiljno, i skromno, i idealno. U modernoj nošnji najmanje. Zna se, tko nam je diktuje. Isticanje formi u bilo kojem obliku, otkrivanje tijela, pa makar i kroz providne »sheerstockings«, uljepšavanje prirodnog izgleda i sakrivanje godina, ne će nikada kršćanstvu biti *asketski* ideal; nije savršenost. Nijesu s te strane savršenost ni kratke suknje, ispod kojih se, kad se žena sagne, vide koljena i bedra; nijesu ni goli ni polugoli listovi; nijesu ni uske bluze; nije ni bojenje lica, kose i nokata; nije ni unduliranje, iako je sve to danas »pristojno«. Na koncu i u pojmu pristojnosti, morala, seksusa, golotinje, mora biti i nešto objektivno; nije sve samo »običaj«, i ako nas katkada, i sa katoličke strane, tješe, da ćemo se s vremenom »naučiti« i na »bikini - kostim«, — hoćemo li, kasnije, i na »topless«, i na »striptease«? —, pa da će i on jedanput, postati pristojan i probavljiv i za katolički moral, kao i danas haljine bez rukva.

Mi hoćemo — i Crkva hoće — da naše redovnice budu svijetu predstavljene kao oličenje moralne ozbiljnosti, askeze, umrtvljenosti, vječnih težnji, a ne kao oličenje, pa makar i »pristojne«, higijene, estetike i šarma. Ni oni izvana to od njih ne očekuju. Toga imaju i previše. Ako što od njih očekuju, očekuju duhovnu superiornost. Pa im treba tu duhovnu superiornost i pokazati. I u vanjskom nastupu. I simbolikom manira i odjeće! Vjerničke mase to instiktivno osjećaju: intuicijom vjere i prirodnoga morala; intuicijom spontane religiozno - psihološke reakcije. Njihov plebiscit će uvijek ispasti u korist posebne duhovne nošnje redovnica. I danas bi, i kod nas bi, ispao: sa 90 posto najmanje.

Uostalom zar to nije univerzalni fenomen u svim kulturnim sredinama i u svim povijesnim razdobljima? Drukčije — i u modernom odijelu — nastupa starija žena, majka, matrona, od šiparice i udavače. I ton, boja, njezine nošnje, i forme,

i duljina, sve je drukčije: ozbiljnije i jednostavnije. Jedna, pa i svjetska, dama od položaja i kulture — profesorica, liječnica, socijalna radnica — odmah je smiješna u svakim pametnim očima, odmah gubi autoritet, ako se silom pravi lijepom i mladom; ako se maže i gizda. Da o selu ni ne govorimo! Na selu je prava sramota i sablazan, ako se udata žena, a pogotovo starija, »gizda«. Nošnja je prema tome, već po svojoj intimnoj naravi, uvijek i simbolika: izraz položaja, izraz duhovnosti, izraz mentaliteta i ideje. I na redovnicama je. Mora biti. Znači nešto. Kaže nešto. Brani nešto. Sili na nešto. Pokazuje na nešto. Ističe ideju i ideal. Ideal nadsvijeta. Ideal duha. Ideal vječnosti. Ideal moralne savršenosti. Opominje i redovnicu, da mora živjeti dostojno ideala, pod čijom zastavom — vojuje; i one, koji je gledaju i susreću, da za njom stoje zahtjevi i sankcije jednoga drugoga i višega svijeta. Nju sili na ozbiljnost, oprez, autokritiku; druge straši, da joj se ne bi približili kao nečemu običnu, a ne kao nečemu svetu: nečemu pod višom zaštitom. Ima ta odjeća svoju misiju i prema redovnici i prema svijetu. Nije moralno posve indiferntna: »sveta» je. Ima svoj više »raison«. Ima ga i danas!

ESTETSKI MOMENAT

Ja ne vidim, ni po čemu bi nošnje i odore naših katoličkih redovnica bile »smiješne« (»ridicule«), i ako smo to morali čuti i iz pokojih usta na koncilu. Originalne možda — u monotoniji i nivelaciji današnjih modnih odjevnih formi i u diktaturi standardiziranog ukusa — ali smiješne! Zašto? Jesu li smiješne liturgijske haljine svih mogućih religija, pa i naše kršćanske? Jesu li smiješne sve one šarolike odjevne kreacije, što su se kroz historiju nosile svuda po svijetu, a na istoku se i u Africi i danas, masovno nose: još uvijek na većoj polovici zemaljske kugle? Jesu li smiješne stare »narodne nošnje«, kojima se svi narodi diče, unose ih u muzeje i iznose na izložbe i parade, da im se ljudi od ukusa i kulture dive? Smatraju li stranci smiješnima nošnje naših Konavljana i Konavoki, kad ih iz dana u dan fotografiraju i plaćaju svaki njihov primjerak teškim dolarima i zlatom? Je li smiješan bio Nehru, kad je dolazio u London ili u Beograd u indijskoj bjelini; jesu li smiješne Nehruova sestra i kći, kad u »sari«-ju prisustvuju sjednicama Ujedinjenih naroda i putuju u njemu po svjetskim metropolama; jesu li smješni toliki afrikanski predsjednici i ministri, kad se pojavljuju, i to samosvjesno i

ponosno, na internacionalnim diplomatskim konferencijama u svojim tradicionalnim narodnim odijelima? Nikome od njih nitko ne može i ne smije kazati, da je »smiješan« — smiješan bi bio, tko bi to kazao; — samo su naše redovnice »smiješne«, samo su one »čudovišta« i »prikaze«, jer se nose drukčije nego svjetske žene oko njih. To znači divinizirati naše vrijeme i njegov modni ukus: ukus, koji se pred našim očima svaki dan mijenja i upada u kontradikcije i negaciju sama sebe; ukus i sa estetskog stanovišta vrlo problematičan, a na svaki način potpuno relativan i subjektivan. Toliki ga estetičari pobijaju i kritikuju; svaki se dan, svi, smijemo bezbrojnim modnim ludostima, naivnostima, majmunisanju; bezbroj smo puta slušali, i iz usta umjetničkih i estetskih kapaciteta, nemilosrdne osude današnjih suhih, beskrvnih, neženstvenih, modnih linija. I sad bi to trebalo da postane auktoritativnom normom i beprizivnim zakonom i u crkvenom životu. Mjesto da se ponosimo, što je Crkva toliko duhovno i kulturno superiorna, da zna stvari objektivizirati i da brani trajne vrijednosti, i kad ih drugi ne razumiju i ne cijene: da nam je, jedina, i na tom području, sačuvala malo kršćanske slobode, širine, slikovitosti, romantike, plemenitog tradicionalizma! Stotine su godina sestre hodale po katoličkim zemljama u svojim tradicionalnim odorama i radile u njima po bolnicama i školama, i nitko im se nije smijao, a da im se sada, mi katolici i svećenici, smijemo. Činjenice nas demantiraju. Ja još nikada u životu nijesam čuo, da tko od inovjeraca napada na sestre zbog njihove odjeće ili da im se zbog nje ruga. Naprotiv, viđam svaki dan, kako im i na javnim mjestima, i u trgovinama, i u željeznici, na lađi, u autobusu, iskazuju štovanje, puno distingviranja, i čine im sve moguće usluge. Sto su mi puta same sestre to pričale. »Babom« su je prije, dok je, pod moranje, išla u civilu, nazivali na pazaru i u tržnici; sada, kad se opet obukla kao sestra, tituliraju je »časna«, »sestro«, »sestrice«, poslužuju ispred svih drugih, pozdravljaju je na ulici, časte je na sve načine. Ako nas tko napada — i njih, sestre, i nas, svećenike — ne napada nas zbog naše nošnje, nego napada u nama ono, što reprezentiramo. A u koliko je to trpljenje i poniženje za pravdu i za Krista, ono je na svaki način časno i zasluženo i nemamo razloga od njega bježati (Mat. 5, 11, 12; Luk. 6, 22, 23; Iv. 15, 18, 21). O vjernicima — onima praktičnim, koji dolaze u crkvu — ne treba ni govoriti. Njima ses-

tarska odijeća nije smiješna ni neukusna: oni je smatraju po sebi razumljivom i ne mogu sestre bez nje identificirati.

Ne kažem tim, dakako, da je sve na našim sestarskim odjećama zgodno i ukusno. Nekim stvarima, pojedinostima, svi prigovaramo. Neke promjene svjetovane su i tražene i sa najvišeg crkvenog mjesta. Treba u koječemu više paziti i na zdravlje i higijenu. I na praktičnost. U pitanju je samo tip redovničke nošnje, posvećen religioznim iskustvom i tradicijom. A taj treba u bitnosti, i zadržati i honorirati. Primarno u sestarskoj nošnji nije ni praktičnost, ni estetika, ni higijena, ni komocija; primarno je čednost, ozbiljnost, jednostavnost, duhovnost, simbolika. A s toga stanovišta mnoge su tradicionalne sestarske nošnje i lijepe i ukusne, i plemenito otmjene i dostojanstvene. Više uokviruju dušu nego tijelo. Ne samo u mladosti, nego i u starosti. Kako bi izgledala jedna stara, možda i odlična redovnica, — pogrbljena i iskrivljena od godina, sijeda, valjda već i polućelava, — u suknji do koljena i sa vrpcom u kosi! A u redovničkoj je odjeći ona i tada, kad već nije, kao one sa fotografije u novinama, »trim, young woman« (»zgodna, mlada ženica«), pojava puna duha i kršćanskog i ženskog dostojanstva. I zar bismo mi mogli, oficioznu, nošnju sestara mijenjati svake sezone, ili barem svake dvije tri godine; a morali bismo, ako bismo usvojili princip, da se naše sestre moraju nositi kao i sve druge »pristojne« kršćanske žene!

APOSTOLSKI MOMENAT

Ne vidim, ni zašto bi tradicionalne sestarske nošnje bile smetnja apostolatu, koji sestre moraju vršiti u današnjem svijetu. Nijesu mu smetnja. Samo treba taj sestarski apostolat ispravno definirati: u skladu sa specifičnom misijom i mjestom ženskog (samostanskog) redovništva u Crkvi. Bilo bi, držim, potpuno protiv intencija Crkve i protiv bitne ideje samostansko - redovničkog života, kad bi tko htio redovnice iz samos-

Nekada je bilo dovoljno doći u crkvu, a sada treba sudjelovati kod Mise. Nekada je bila dovoljna prisutnost, a sad je potrebna pažnja i vršenje svoje uloge. Nekada se moglo drijemati, a sad treba slušati i moliti.

Pavao VI

tana upotrebljavati za svaki apostolat, koji danas Crkva mora vršiti. Svatko u apostolatu Crkve ima svoju funkciju, svoje područje, svoj djelokrug, svoje mjesto. Na svaki je djelokrug netko u Crkvi pozvan; za svaki je netko i kopetentan. Ali nitko nije za svaki kopententan. Ne će nitko pametan poslati jednu djevojku, da apostolizira u kasarni ili na brodu, među mornarima. A ne će, olako i općenito, ni svećenika u krčmu ili bar. Zašto imamo lajičke apostole; zašto imamo sekularne institute? To je njihov posao. Apostolat zatvorenih, samostanskih, ženskih redova i družbi uvjek će, po shvaćanju Crkve, ostati prvotno apostolat molitve, žrtve i djevičanstva: apostolat primjera. Kao takav on je u Crkvi nenadoknadiv i centralan. Tražimo li danas — a tražimo; prilike i potrebe vremena to traže — da se i redovnice iz samostana angažuju u velikim pastoralno - socijalnim zadaćama Crkve, moramo ih slati samo na područja, koja su kompatibilna s njihovim primarnim određenjem. A to, svakako ne će biti apostolat na plaži, u kino - dvorani, na sportskoj utakmici; to će biti školsko - odgojni, bolničko - nudiljski, karitativno - dobrotvorni, pomoćno - kancelarijski, pomoćno - katehetski, pomoćno - liturgijski apostolat. A ne znam, po čemu bi tome apostolatu smetalo, da ga sestra vrši u svom redovničkom odijelu: kao i dosada; bez prigovora i s jedne strane. Redovnička je nošnja za nj samo kvalifikuje i specifizira; ona joj u njemu samo pomaže, a ujedno je prezervira i čuva. Ne će ni danas većina redovnica biti ni šoferi, ni tehničari: budu li neke, naći će se i za njih rješenje, u specifično njihovu stilu; ne moramo ih zato odmah prebacivati u civil. Ekstremizam je na ovom području, — kao uostalom i drugdje u crkvenom životu — zabluda. Otvorimo li vrata samostanima i sjemeništima do pola noći, kako nam neki od novatora predlažu, brzo ćemo ih morati i zatvoriti: i samostane, i sjemeništa. Kršćanstvo je uvijek preporađalo svijet tim, što je bilo bolje od njega i što se je, u diskretnoj rezervi, plemenito povlačilo od svega onoga, što je bilo i previše svjetsko. Njegovi su reformatori i apostoli uvijek dolazili iz pustinje. Najprije su sebe čuvali i sebe u Bogu preporađali, a onda su istom izlazili, da druge preporađaju: duhovno imunizirani od otrova, s kojim su se morali u svijetu susretati. Znamo, kako su se jadno svršili eksperimenti sa svećenicima, koji su silazili u rudnike, da apostoliziraju: bez kolara, bez molitve i bez asketske discipline!

Neka mi bude slobodno da rekapituliram! I da stvar konkretiziram!

1. Redovnice t. zv. sekularnih instituta nose, s punim pravom, civilno žensko odijelo. Odobreno im je to po pravilima; dopušteno im je to od Crkve; odgovara to njihovu apostolskom djelokrugu i misiji. S uniformom one ne bi mogle vršiti specifičnog apostolata, kojemu su se »ex professo« posvetile.

Samo, dakako, i one moraju, i u nošnji, pomno izbjegavati sve, što bi služilo samo taštini i zabavi — i one su položile zavjet siromaštva — i sve ono, što, u modernom načinu odijevanja, odudara od normi kršćanske čednosti i ozbiljnosti. Ni one ne žive za tijelo, nego za duh. Ni one ne smiju bježati od pomirenja sa neumitnim zakonom života, da nitko zauvijek ne može ostati ni mlad ni lijep. I njihova životna filozofija mora biti kršćanska i evanđeoska. I one moraju biti svjedoci i propovjednici nadsvijeta i vječnosti. Ne treba da idu golonoge i obojene; ne smiju da po sebi imaju zlata ni svile; ne treba, da nam se, bez potrebe i bez nekog posebnog razloga, viđaju po kazalištima, kinima i lokalima.

2. A sestre iz zatvorenih, samostanskih, komuniteta treba da i dalje nose uniformu; specifičnu, tradicionalnu, redovničku odjeću; uglavnom dugu, široku, jednostavnu, od priprosta materijala, s velom na glavi, s pelerinom preko struka, stalnu i za sve članice jednaku. Uklanjati treba iz nje samo ono, što je ili izrazito nehigijensko, ili neukusno, ili previše upadno i nespretno. Treba da je nose i na ulici, i na poslu, i na putu. I da nitko, u tom pogledu, ne pravi na njih nikakve presije za »modernizaciju«, mimo eventualnih auktoritativnih direktiva Svete Stolice. Crkva je uvijek bila i za postupnost, i za spontanost i slobodu, u vanjskoj evoluciji kršćanskog života, osobito na području discipline. Forsiranje i naglost uvijek više škode, nego što koriste. »In dubiis libertas!« Neka se sistemi i forme prokušavaju, upotpunjuju pa i plemenito natječu! Neka se ostavlja mjesta i sklonostima i ukusu! Mnogovrsnost je uvijek bila jedna od najpozitivnijih karakteristika živog, katoličkog kršćanstva. Ono nikada nije voljelo uniformnosti.

Civilno, ali uvijek jednostavno i čedno — u koliko je moguće i standardizirano — odijelo mogu sestre iz tih komuniteta nositi, s dopuštenjem crkvenih i redovničkih poglavara,

samo izvan samostana, kad rade na radnim mjestima, gdje im se to ne dopušta u redovničkom odijelu. U vlastitim zavodima, u crkvenim i svećeničkim kućama, u onim civilnim institutima, gdje im to nitko ne brani, treba da i rade u svom redovničkom odijelu.

Ako koja sestra habitualno vrši neki posao, koji ne može vršiti u običajnom redovničkom odijelu, vršit će ga u odijelu, kako joj ga propišu poglavari ili, eventualno, za sve redovničke družbe na svom teritoriju, crkvena vlast. Ne bi to trebalo da bude potpuni civil.

Ali, dakako, ženske bi redovničke družbe morale što više izbjegavati upošljavanje sestara u institutima, gdje im je onemogućeno djelovanje u svojstvu i u nošnji redovnica. Nikada to, po mom mišljenju, ne bi trebalo činiti samo iz materijalnih pobuda, radi plaće i uzdržavanja, a pogotovo ne u slučaju, gdje sestra živi faktično izvan zajednice. To bi bio već konačan izlazak iz okvira, koji je Crkva, »ex instituto«, dala ženskim smostanskim družbama. Za to bi bila potrebna eksklaustracija.

3. Nastanu li negdje posve izvanredne prilike, odnosno nastupi li gdje »vis maior«, bit će stvar Crkve, da situaciju ženskog redovništva, pa i u pogledu nošnje, normativno ocijeni i regulira, kako nađe za shodno. Naše je govoriti o sadašnjosti, ne o budućnosti. Budućnost je u ruci Božjoj i u auktoritativnoj kompetenciji Crkve.

Nije ni ovaj članak napisan, da joj — Crkvi — prejudicira. Napisan je samo ko dobronamjerna reakcija na neke ekstremistične tendencije, koje — ja barem tako mislim — ne uživaju ni njezine blagonaklonosti, ni simpatije vjernog puka, ali su zato u stanju, da unesu pometnju i nejasnost u jedan, i načelno i praktično, aktualan problem crkvenog života.

Uostalom, pokoji moment iz ovoga članka nije bez veze ni sa, za nas još vrućim, pitanjem svećeničke nošnje. Principi su, zapravo, u oba slučaja isti. I motivacija bi, uglavnom, bila ista. Ja sam, od svoje strane, i danas, kao i jučer, da svećenici *uvijek* nose svećeničko odijelo. I na ulici! I na putu!

Mi hoćemo, da naš svijet, još uvijek tradicionalno kršćanski, i ostane kršćanski. A gdje to on, jednim dijelom, više nije, da ga, barem, sjećamo kršćanstva. I da mu ga namećemo. I kršćanskim simbolima!

Dr. Č. Čekada